

Dóla Mónika

Módszertani útmutató a magyar nyelv tanításához

Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2021.

A magyarnyelv-tanári segédkönyvek sorozatában jelent meg Dóla Mónika hiánypótló összefoglaló munkája, amely lényegre törően tárgyalja a MID-tanítás szakmódszertanának legfőbb kérdéseit. Szakmai körökben alapvetés, de tágabb kontextusban nem feltétlenül az, hogy a magyar mint idegen nyelv (MID) oktatása alapjaiban tér el a magyar mint anyanyelv oktatásától, és sokkal inkább az idegen nyelv szakmódszertanával, mintsem a magyar nyelvtanóráéval érintkezik. A MID órán eltérő nyelvi tartalmakat dolgozunk fel, és a nyelvtanuló idegen nyelvi nyelvhasználati készségét kell fejlesztünk sok esetben úgy, hogy semmiféle előzetes magyar nyelvi és kulturális tudásra sem támaszkodhatunk.

A kötet teljes mértékben megvalósítja az *Előszó*ban ismertetett célkitűzését, bemutatja a legfőbb nyelvpedagógiai alapelveket, amelyekre a magyar mint idegen nyelv tanítása épülhet. Sőt kijelenthetjük, hogy többet is kínál egy hagyományos módszertani útmutatónál, ugyanis erős elméleti megalapozottságú. A könyv egésze az elmélet és a gyakorlat egymást kiegészítő és gazdagító kölcsönhatására épül, és ez a vezérfonalat következetesen végigviszi a szerző.

Szerkezetileg két egységre tagolódik az írás: az első, rövidebb rész a magyartanítás kontextusáról, míg a második a magyartanítás módszertanáról ad összegzést. Az első rész a nyelvtanuló perspektívájából tekint a nyelvtanulás folyamatára, tisztáz olyan kulcsjelenségeket, mint a nyelvérzék, motiváció, életkor szerepe, valamint a tanulói típusok. A nyelvtanárrol szóló részben a kompetenciák és az anyanyelvűség kérdéskörét járja körül a szerző. Az előbbi téma újra előkerül a II/2-ben, talán szerencsésebb lett volna itt tárgyalni. A nyelvtanulás céljáról szóló 4. fejezet messziről indít, klasszikus és kurrens nyelvészeti, nyelvfilozófiai kérdéseket is boncolgat magá-

nak a nyelvnek a céljáról, végül a MID-ben alkalmazott módszertant a funkcionális nyelvszemlélet keretébe tartja beilleszthetőnek. E megközelítés szerint a nyelv tevékenység, a társas interakció eszköze, ugyanakkor szerkezet és művelet is, mivel egy adott nyelvi forma megválasztását egy adott kontextus irányítja. A szerző amellet érvel, hogy a szabályalapú tanulás mellett fontos a mintázatalapú tanulás is. Ezen a ponton nem folytatja a gondolatmenetet, de valójában ez igazolja a korpuszalapú nyelvtanítás hatékonyságát.

A tanulásszervezés tárgyalásánál (5. fejezet) a szerző a munkaformák széles tárházát kínáló kooperatív, azaz közös tanulás elve mellett teszi le a voksát. A fejezetet azzal a – meglátásunk szerint – nagyon fontos gondolattal zárja, hogy minden tanulócsoporthal a tanárnak kell kiválasztania a leghatékonyabb tanulásszervezési módot a tanulói szükségletek figyelembevételével. Az első részt lezáró 6. fejezet kimerítően gyűjti össze a tankönyvválasztás szempontjait, az itt olvasható lista rendkívül hasznos a tanárok számára.

A második rész a magyartanítás kommunikatív módszertanát taglalja, kitér a tanítás megtervezésére, módszertani eljárásokra, óravezetésre, lehetséges problémákra és a tanári visszajelzés módjaira. Különösen hasznosnak tartom az óratervezés apró, befogható lépésekre történő lebontását és a komplex óravázlat táblázatos bemutatását. Ebben kiválóan látszik a cél, a tanulói és tanári tevékenység, a nyelvi fejlesztés, valamint az ezt szolgáló munkaforma és a végrehajtáshoz szükséges eszköz összefüggése.

A kötet egyik kiemelkedő része a szókincs tanítása (3.1.1), amely ismét remek példa arra, hogy az elméleti megfontolások hogyan építhetők be a nyelvórai gyakorlatba. A szerző meggyőzően érvel amellet, hogy a szókapcsolatok, kollokációk, beszédformulák oktatása integráns része a lexikatanításnak a MID-ben, kitér arra is, hogy mit is jelent valójában tudni egy szót. A fejezet konkrét módszertani eszközök ismertetésével zárul. Hasonló logika mentén épül fel a grammatika oktatásáról szóló rész is.

Mivel a szerző az első részben hangsúlyozta, hogy a nyelv egy társadalmilag és kulturálisan meghatározott kommunikációs eszköz és egyben szokásrendszer is, a II. részben bemutatja, hogy a pragmatikai szemlélet hogyan tudatosítható és gyakoroltatható a nyelvórán. Valójában azonban ez már a lexika tanításánál elkezdődik.

A nyelvi készségeket feldolgozó 3.2-es rész célratörő, logikusan szerkesztett, és rengeteg ötletet ad a nyelv tanárok számára, hogyan állítsanak össze változatos óraterveket. Kiemelendő, hogy a sokszor unalmasnak és fárasztónak tartott íráskészség-fejlesztés megújításához a folyamatalapú írás használatát ajánlja a szerző. Nemcsak a módszert ismerteti, hanem a tanári visszajelzés fontosságát és módját is.

A szerző alapos elméleti felkészültségéről tanúskodik, hogy a nyelvpedagógia elismert magyar (pl. Bárdos Jenő, Dörnyei Zoltán, Éder Zoltán, Nikolov Marianne, Szili Katalin, Szűcs Tibor) és nemzetközi szakértőinek munkáira támaszkodik, gyakorlati jártasságát pedig mi sem példázza jobban, mint az óravezetés során elforduló lehetséges problémák elemzése a 4. fejezetben. A könyvet a visszajelzésről szóló rész zárja, amely magába foglalja a hibajavítást és a dicséretet is. Mivel a mérés és értékelés témaköréről e sorozatban egy külön kötetben olvashatunk, így itt csak a leglényegesebb alapvetések kerülnek elő.

A könyv tanárbarát, remekül használható módszertan órán, mivel az egyes fejezetekhez kapcsolódó előzetes feladatok nemcsak ötletesek, de dinamikussá is teszik a módszertan órát, ráadásul jó példával szolgálnak a csoportkohézió megteremtésére. A fejezeteket lezáró ellenőrző kérdések pedig segítenek az ismeretek átismétlésében.

Dóla Mónika releváns nyelvészeti és pedagógiai elméleti alapokra épülő könyve szilárd alapot biztosít a kezdő tanároknak, hogy a MID órájukat tudatosan, átgondoltan tervezék és valósítsák meg.

Árvay Anett

Bátyi Szilvia – Lengyel Zsolt (szerk.)

Kétnyelvűség: magyar és nem magyar kontextus. Tanulmányok Navracsics Judit köszöntésére. Bilingualism: Hungarian and non-Hungarian context. Studies in honor of Judit Navracsics.

Veszprém: Pannon Egyetem, 2020. 227. p.

ISBN 978-963-396-149-0

Navracsics Juditot, a Pannon Egyetem Magyar és Alkalmazott Nyelvtudományi Intézetének egyetemi tanárát köszönti a Báttyi Szilvia és Lengyel Zsolt szerkesztésében 2020-ban megjelent, magyar és angol nyelven íródott tanulmányokat tartalmazó kötet. Az írások középpontjában többnyire a két- és többnyelvűség áll, de megjelennek a nyelvészet egyéb témái is, így olvashatunk a pszicho- és a szociolingvisztika kutatási területei közül a nyelvkopásról, a megakadásjelenségekről, a feladatismétlés következményeiről, a fonológia és a helyesírás szerepéről a siket gyermekeknél, az új oktatási keretéről, a nyelvi diverzitásról, a kitöltött szünetekről, affektív-kognitív funkciókról, a perceptuális magánhangzók feltérképezéséről, Örkény egyperceseiről a kulturális mediátor fordító szemével, a többnyelvűségről, a kettősnyelvűség pozitív hatásairól, a transzlingualizmus értelmezéséről, a ruszofóbiáról, a gendernyelvészetről, valamint az orosz nyelv helyzetének alakulásáról a Baltikumban. A felsorolt témákból is látható, hogy a nyelvtudomány számos oldaláról, több társtudomány bevonásával vizsgálható a két- és többnyelvűség, és ez az eklektikus szemléletmód teszi a kötetet egyedülállóvá.

A kötet előszavában Lengyel Zsolt ír a két- és többnyelvűség jelenségéről, kiemelve Balassi Bálint török környezetét, Bél Mátyás magyar-szlovák-német többnyelvűségét, valamint Navracsics Judit munkásságát, aki „nem csak leélte a köszöntő kötet apropóját szolgáló éveket, hanem meg is élte: kitartó és elmélyült kutató munkája egyetemi doktori, egyetemi habilitáció és akadémiai doktori fokozat megszerzésére szolgált megbízható alapul”.